

В. Гансецька,

асистентка кафедри юстиції

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ АНГЛІЇ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Адвокатура завжди була і залишається одним із ключових представників правосуддя, без якої не можливий захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. Вона є ключовим елементом правової системи, забезпечуючи доступ до правосуддя для всіх, незалежно від соціального статусу чи фінансового становища. Крім того, адвокатура сприяє зміцненню правової культури в суспільстві, відстоюючи принципи верховенства права та справедливості. Як самоврядний інститут, адвокатура несе повну відповідальність за своє ефективне функціонування через відповідні органи адвокатського самоврядування. Тому, визначення найбільш дієвої моделі адвокатського самоврядування стає пріоритетним завданням для науковців, практиків і законодавців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості діяльності органів адвокатського самоврядування були предметом наукових досліджень таких вчених як: Н.М. Бакаянова, Т.В. Варфоломеева, Т.Б. Вільчик, Д.В. Кухнюк, В.О. Святоцька, С.Я. Фурса, О.З. Хотинська-Нор та ін. Серед зарубіжних вчених, які займалися цим питанням можна виділити: Річард Абель (Richard L. Abel), Джон Флуд (John Flood), Ентоні Кронман (Anthony T. Kronman), Девід Вілкінс (David B. Wilkins) та ін. Враховуючи значні наукові напрацювання, проблема порівняльного аналізу українського законодавства, що регулює діяльність

органів адвокатського самоврядування та іноземного законодавства, зокрема англо-саксонської правової сім'ї, залишається невирішеною.

Метою статті є здійснити порівняльно-правовий аналіз особливостей організації та функціонування органів адвокатського самоврядування України та Англії з метою виявлення можливих шляхів запозичення позитивного іноземного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Англії існують два основні типи юридичних професій, які можна порівняти з українською адвокатурою. Перший тип – це «solicitor», які надають правову допомогу поза межами суду, основна їх діяльність полягає в наданні консультацій. Другий тип – це «barrister», які здійснюють судове представництво. Але існують випадки, коли solicitor також можуть представляти клієнтів у суді, але здебільшого в перших інстанціях місцевих судів. Що стосується barristers, вони зазвичай представляють інтереси клієнтів у судах вищих інстанцій [1].

В контексті нашого наукового дослідження порівняльний акцент будемо робити саме на діяльності barristers, так як їх правовий статус більш подібний до статусу адвоката відповідно до українського законодавства. Це доводиться, зокрема, статтею 131-2 Конституції України та підпункту 11 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України про запровадження монополії адвокатури [2], та вказують

на наближеність інституту адвокатури та інституту *baristers*, оскільки у діяльності як перших, так і других превалює здійснення представництва інтересів у судах.

Органом адвокатського самоврядування *baristers* в Англії є «The General Council of the Bar» або ж «Bar Council». Його було засновано у 1894 році з метою контролю за порушеннями *baristers* етичних норм [3]. Згідно із «Законом про суди та юридичні послуги» (Courts and Legal Services Act 1990) Bar Council є професійною асоціацією *barristers*, покликаною здійснювати всебічне представництво інтересів своїх членів [4].

Bar Council відіграє вирішальну роль у регулюванні професійних стандартів, забезпеченні етичної поведінки та наданні підтримки своїм членам-*barristers*. Річард Абель (Richard L. Abel) у своїх роботах наголошує на тому, що такі організації сприяють зміцненню професійної спільноти та забезпеченню високих стандартів юридичної практики [5].

Структурно Bar Council складається із 115 *barristers*, які були обрані як представники округів. Збирається самоврядний орган 7 разів на рік, на його чолі стоять такі виборні органи як Голова, Заступник голови та Скарбник (Bursar).

Надзвичайно важливим елементом самоврядування *barristers* у Англії є Судові Інни (Judicial Inns). Кожен *barrister* повинен вступити в одну із чотирьох юридичних палат – Лінкольнс-Інн (Lincoln Inn), Грейс-Інн (Grace Inn), Міддл-Темпл або Іннер-Темпл (Middle temple) [6].

В Україні виділяють дві форми адвокатського самоврядування: збори адвокатів, що відбуваються на різних територіальних рівнях через певні проміжки часу (наприклад, конференція адвокатів регіону, З'їзд адвокатів України) та органи, які діють у період між зборами (наприклад, рада адвокатів регіону, Рада адвокатів України), що покликані забезпечувати вико-

нання рішень, прийнятих на зборах, приймати інші акти, необхідні для нормального функціонування адвокатури. Н.М. Бакаянова зазначає, що система органів адвокатського самоврядування, яку сформовано в Україні, діє за принципом «зверху вниз», а має народжуватися природно, в адвокатських колективах у регіонах і не може насаджуватися [7, с. 104].

В основі всієї адвокатської спільноти діє Національна асоціація адвокатів України, яка діє через організаційні форми, зазначені вище.

Тобто, загалом, українська та англійська системи мають багато спільних рис: це наявність загальної асоціації адвокатів, наявність органу, який діє незалежно від загальної асоціації та уповноважений на прийняття важливих актів для адвокатів.

Кожен *barrister* в Англії обов'язково повинен бути членом одного із чотирьох Judicial Inns. Без вступу в один із наявних доступ до професії є неможливим, адже вступають туди ще за часів студентства, і саме рекомендація Judicial Inns («calling to the bar») дає можливість стати *barrister* [3].

Крім того, з інформації, наявної на офіційному веб-сайті Bar Council впливає, що у цій організації членство для *barrister* також є обов'язковим. Courts and Legal Services Act 1990 вказує, що особи можуть здійснювати діяльність у суді тільки якщо вони є членами професійної асоціації, яка має норми, обов'язкові для виконання її членами, має ефективний механізм забезпечення виконання таких правил та засоби примусу [4].

Отже, членство у органах адвокатського самоврядування для англійських *barristers* є обов'язковим та є необхідним для здійснення адвокатської діяльності.

В Україні відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» членство адвокатів у професійній асоціації адвокатів – Національній асоціації адвокатів

України – є обов’язковим [8]. Проте, у колах науковців і практиків точаться численні дискусії щодо доцільності та правомірності встановлення обов’язку вступу до даної професійної асоціації, вважаючи, що це є тиском на адвокатів. Так, Д.В. Кухнюк висловлює думку щодо неправомірності створення в Україні асоціації з обов’язковим членством через специфіку норм Конституції [9].

Отже, Англія та Україна мають подібні вимоги щодо обов’язковості членства у професійній асоціації адвокатів, можна сказати, що воно відбувається «автоматично» одночасно зі вступом до професії адвоката.

За умови належного реформування законодавства, на якому базується діяльність професійної асоціації, членство у ній може бути перевагою діяльності адвокатів України. Англійський досвід, згідно з яким органам самоврядування притаманні, крім регуляторних, ще і значні захисні та представницькі функції, а також значний ступінь їх реалізації, може стати прикладом для запозичення в Україні.

Bar Council – основний орган адвокатського самоврядування, який представляє barristers в Англії. Його завданнями є забезпечення високих стандартів професійної етики адвокатів, здійснення справедливого правосуддя, дотримання високих стандартів здійснення адвокатської діяльності та забезпечення розвитку різних можливостей здійснення barristers своєї професійної діяльності [10].

В Bar Council є Комісія зі стандартів діяльності barristers (Commission on Performance Standards of Barristers) – орган, що задає загальні тенденції розвитку адвокатури та видає регуляторні акти. Зокрема, це правила здійснення адвокатської діяльності, різноманітні роз’яснення, інформація тощо. Комісія також веде реєстр barristers Англії [11].

Комісія також займається освітніми програми для осіб, які навчаються в юридичних школах (ВУЗах)

та планують стати barristers. В Україні такого повноваження у органів адвокатського самоврядування немає, хоча, це б сприяло професійному розвитку студентів спеціалізації «адвокатура» та забезпечувало б видання загальнодоступних підготовчих матеріалів для складання кваліфікаційного іспиту для майбутніх адвокатів.

Ентоні Кронман (Anthony T. Kronman) акцентує увагу на ролі адвокатських організацій у підтримці етичних стандартів та регулюванні професійної відповідальності [12]. Він вказує на те, що самоврядні органи мають забезпечувати, щоб адвокати діяли в інтересах клієнтів та суспільства, не порушуючи етичних норм. Дейвід Вілкінс (David B. Wilkins) у своїх працях наголошує на важливості адаптації традиційних органів адвокатського самоврядування до нових вимог та очікувань суспільства [13].

Як бачимо, подібні до українських повноважень є лише повноваження Commission on Performance Standards of Barristers, аналог виконавчого органу адвокатського самоврядування, який на вимогу загальних норм англійського права видає конкретизовані загальнообов’язкові регуляторні акти для адвокатської діяльності. Безперечно, це пов’язано із традиційністю та «закритістю» спільноти barristers, а також набагато меншою їх кількістю, порівняно з Україною.

На нашу думку, в Україні варто запозичити дещо саме із звичаїв та традицій Англії, що є так необхідно, а саме взаємну підтримку учасників адвокатської спільноти, забезпечення різних можливостей професійного розвитку починаючи з часів студентства. Органи адвокатського самоврядування на місцевих рівнях в Україні повинні приділяти більше уваги загальним тенденціям розвитку адвокатури, та впроваджувати стандарти та принципи діяльності, започатковані за загальноукраїнському рівні.

Висновки. Тема порівняльно-правового аналізу адвокатського самоврядування України із самоврядуваннями інших країн з метою запозичення позитивного та доцільного для України досвіду лишається актуальною і мало розкритою. У статті проведено аналіз лише найбільш основних особливостей і тенденцій систем самоврядування адвокатів Англії та України. Тому ця тема є перспективною для подальшого вивчення.

Загалом, самоврядування адвокатів Англії та України має багато подібних рис з точки зору організації та системи органів. Основною відмінністю є значний рівень участі органів самоврядування Англії у етапі професійної підготовки майбутніх barristers. Також в Англії система самоврядування більш децентралізована, оскільки різні організації відповідають за різні групи адвокатів. В Україні, навпаки, існує єдина централізована організація, яка регулює всю адвокатську спільноту.

Аналіз органів адвокатського самоврядування Англії та України показує різні підходи до організації цієї системи, що відображає історичні та правові традиції кожної країни. Вивчення англійського досвіду може бути корисним для вдосконалення української системи, зокрема в аспектах спеціалізації та децентралізації самоврядних органів.

Можна зробити висновок, що зважаючи на традиційність формування англійської системи, не всі її напрацювання можна застосувати в Україні, більше того, деякі імплементувати неможливо взагалі, з огляду на особливості законодавства України. Проте, існує дуже багато практик та норм, які доцільно запровадити, зокрема, практику стипендіювання майбутніх адвокатів, видання навчальних посібників для підготовки до складання кваліфікаційного іспиту тощо.

Стаття присвячена аналізу систем адвокатського самоврядування в Англії та Україні, а також їх порівнянню. Автор наголошує на тому, що адвокатура відіграє важливу роль у суспільстві, виступаючи як гарантія захисту прав і свобод громадян, є ключовим елементом правової системи, забезпечуючи доступ до правосуддя для всіх, незалежно від соціального статусу чи фінансового становища. Особливу увагу автором приділено самоврядуванню barristers в Англії, оскільки їхній правовий статус найближчий до статусу адвокатів в Україні. В науковому дослідженні розглядаються ключові аспекти та проблемні питання побудови та функціонування систем адвокатського самоврядування в обох країнах. Порівняльно-правовий аналіз органів адвокатського самоврядування Англії та України дозволив виявити як схожі риси, так і ключові відмінності між ними. Обидві країни мають тривалу історію розвитку правової системи, і адвокатура відіграє в них важливу роль у забезпеченні правосуддя. Проте структура, функції та підходи до самоврядування адвокатів мають свої особливості. У статті описано структуру органів адвокатського самоврядування, досліджено питання обов'язковості членства в цих органах, а також проведено порівняння основних завдань і повноважень самоврядних органів адвокатури Англії та України. Зроблено висновки про спільні та відмінні риси цих систем і запропоновано можливі варіанти запозичення англійської практики для України. На основі проведеного аналізу вивчено спільні риси та відмінності між двома системами, а також обговорюються можливі напрями вдосконалення української системи шляхом запозичення позитивного досвіду англійського адво-

катського самоврядування. Автор наголошує на тому, що існують різні підходи до організації цієї системи, що відображає історичні та правові традиції кожної країни. Вивчення англійського досвіду може бути корисним для вдосконалення української системи, зокрема в аспектах спеціалізації та децентралізації самоврядних органів.

Ключові слова: адвокатське самоврядування, адвокатура, барістер, адвокат, самоврядний орган.

Hansetska V. Bar Self-Government in England and Ukraine: Comparative Legal Aspect

The research paper analyses the bar self-government systems in England and Ukraine and compares them. The author emphasises that the bar plays an important role in society, acting as a guarantee of protection of the rights and freedoms of citizens, and is a key element of the legal system, providing access to justice for all, regardless of social status or financial situation. The author pays special attention to the self-governance of barristers in England, since their legal status is closest to that of attorneys in Ukraine. The research examines the key aspects and problematic issues of building and functioning of bar self-government systems in both countries. A comparative legal analysis of the bar self-government bodies in England and Ukraine has revealed both similarities and key differences between them. Both countries have a long history of legal system development, and the Bar plays an important role in the administration of justice. However, the structure, functions and approaches to self-government of advocates have their own peculiarities. The article describes the structure of bar self-government bodies, examines the issue of mandatory membership in these bodies, and compares the main tasks and powers of self-governing bodies of the Bar

of England and Ukraine. The author draws conclusions about the common and distinctive features of these systems and suggests possible options for borrowing English practice for Ukraine. Based on the analysis, the author examines the common features and differences between the two systems and discusses possible ways to improve the Ukrainian system by adopting the positive experience of the English bar self-government. The author emphasises that there are different approaches to the organisation of this system, which reflects the historical and legal traditions of each country. The study of the English experience may be useful for improving the Ukrainian system, in particular in the aspects of specialisation and decentralisation of self-governing bodies.

Key words: bar self-government, bar, barrister, attorney, self-governing body.

Література

1. Difference Between Solicitor and Barrister. The Lawyer Portal. URL: <https://www.thelawyerportal.com/free-guides/difference-between-solicitor-and-barrister/> (дата звернення: 22.08.2024)
2. Конституція України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 22.08.2024)
3. Bar Counsel History. About Bar Counsel. URL: <http://www.barcouncil.org.uk/about/history/> (дата звернення: 20.08.2024)
4. Courts and Legal Services Act 1990. Legislation.gov.uk. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/41/introduction> (дата звернення: 20.08.2024)
5. Privatizing Professionalism: Client Control of Lawyer's Ethics. Fordham Law review. URL: <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4803&context=flr> (дата звернення: 24.08.2024)
6. Qualifying as a barrister. Barstandarts.org.uk. URL: <https://www.barstandardsboard.org.uk/qualifying-as-a-barrister/current-requirements/bar-professional-training-course/how-to->

apply-for-the-bptc/joining-an-inn/ (дата звернення: 24.08.2024)

7. Бакаянова Н.М. Збори адвокатів як організаційна форма адвокатського самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2015. Вип. 34(3). С. 102–105.

8. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 24.08.2024)

9. Кухнюк Д. Самоврядування vs. юридична особа з обов'язковим членством. *Юридична практика.* URL: <https://pravo.ua/articles/samoupravlenie-vs-jurlico-s-objazatelnyum-chlenstvom/> (дата звернення: 23.08.2024)

10. *What is the Bar Council? About Bar Council.* URL: <https://www.barcouncil.org.uk/about-us/what-is-the-bar-council/>

org.uk/about-us/what-is-the-bar-council/ (дата звернення: 24.08.2024)

11. *About Bar Standards Board. BAR-Standarts.* URL: <http://www.barstandardsboard.org.uk/about-bar-standards-board/> (дата звернення: 22.08.2024)

12. Anthony T.Kronman. *The Law as a Profession.* URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4369447/mod_resource/content/0/KRONMAN%20Anthony.%20Law%20as%20a%20Profession.pdf (дата звернення: 24.08.2024)

13. *An Interview with Professor David B. Wilkins. LawTech.Asia.* URL: <https://lawtech.asia/an-interview-with-professor-david-b-wilkins-lester-kissel-professor-of-law-vice-dean-for-global-initiatives-on-the-legal-profession-faculty-director-of-the-center-on-the-legal-profession-harvard/> (дата звернення: 24.08.2024)

